

Universiteit
Leiden
The Netherlands

The last good land : Spain in American Literature

Suárez-Galbán, E.

Citation

Suárez-Galbán, E. (2005, November 29). *The last good land : Spain in American Literature*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/4437>

Version: Corrected Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4437>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

SAMENVATTING

In de titel van het volgende hoofdstuk – “Van Romantische Idealisatie naar Realistische Ambigüiteit, of van de Burgeroorlog naar de Cubaanse Oorlog” – ligt dit scharniermoment in de Amerikaanse waardering van Spanje besloten. De groeiende vijandigheid tegenover Spanje, dat meermaals had geweigerd Cuba aan Amerika te verkopen, is vanaf de jaren vijftig van de negentiende eeuw tastbaar aanwezig in de Amerikaanse letteren. In Herman Melvilles verhaal “Benito Cereno” wordt nog enigszins subtiel uiting gegeven aan deze antipathie, maar al snel werden de Inquisitie, Filips II en het Spaanse Katholicisme dé schietschijven van het negentiende-eeuwse Amerikaanse “yellow journalism”. Het romantische beeld van de Spaanse conquistadores als historische voorlopers van de avonturiers in het Amerikaanse Westen, zoals dat door Prescott en anderen in de jaren dertig en veertig van de negentiende eeuw werd getekend, maakt plaats voor een bittere kritiek op de historische wreedheid van Spanje. Het uitbreken van de Amerikaanse Burgeroorlog hield de bredere verspreiding van dit anti-Spaanse sentiment nog even tegen, maar daarna vond deze negatieve beeldvorming vrij algemeen ingang. Toch is de aversie ten opzichte van Spanje zoals die ongenueanceerd werd gepropageerd in de Amerikaanse politiek, niet meteen terug te vinden in de Amerikaanse letteren. De “Borderland” literatuur, die zich toespitst op het Zuidwesten, maar ook de in California gesitueerde verhalen van Bret Harte en, in de twintigste eeuw, de Spaanse werken van Willa Cather en Katherine Ann Porter, bijvoorbeeld, cultiveren een nostalgie voor een minder gewelddadig Spaans verleden, waarin de conquistadores worden vervangen door vreedzame missionarissen. Ook James Russell Lowells *Impressions of Spain* (1878-1879, gepubliceerd in 1899), hoewel zeker niet onkritisch ten opzichte van Spanje, en het werk van William Cullen Bryant, ondanks diens steun voor de Cubaanse onafhankelijkheid, getuigen van een oprechte liefde voor Spanje. Zelfs de oorlogsdepêches van Stephen Crane loven sporadisch de moed van de Spanjaarden in hun strijd tegen de Cubaanse guerrilla’s. En niet zo lang na het beëindigen van de Spaans-Amerikaanse oorlog van 1898, in 1905, publiceerde William Dean Howells “Editha” (1905), een verhaal waarin hij het valse patriottisme dat in de Verenigde Staten gepredikt werd bij het uitbreken van de tweede Cubaanse Onafhankelijkheidsoorlog in 1895 scherp op de korrel neemt. Het zijn deze schrijvers die Spanje positief in de belangstelling houden van de literatuur van de Verenigde Staten in een tijd waarin het land unaniem verketterd werd door de media.

Familiar Spanish Travels (1913) van de al eerder genoemde William Dean Howells (hoofdstuk VI) zoekt aansluiting bij het Spanje van Irving: een land dat zijn humane en sociale integriteit had weten te handhaven in weerwil van de moderniteit. Dit in tegenstelling tot de Verenigde Staten waar, naar Irvings gevoelens, rechtschapenheid en authenticiteit dreigden verloren te gaan – iets wat door Howells reeds als een voldongen feit werd beschouwd. Howells deelde Irvings bewondering voor de Oosterse en Arabische invloeden in Spanje niet. Spanje was echter wel het soort land dat Howells in zijn jeugd had gehoopt dat ook de Verenigde Staten zouden worden. In *Familiar Spanish Travels* vinden leven en literatuur aansluiting: wat Howells in zijn jeugd had gelezen over Spanje vond hij er daadwerkelijk terug op zijn reizen. De nostalgie die uit dit werk spreekt appelleert daarom niet zozeer

aan het reële (en betere) verleden van Spanje, maar eerder aan de beloftevolle toekomst waaraan Amerika volgens Howells had verzaakt.

In hoofdstuk VII wordt *Persons and Places* van George Santayana belicht. Op die manier wordt aansluiting gezocht met de autobiografische traditie en met een literair fenomeen eigen aan de Amerikaanse letterkunde: de immigrantenliteratuur. De opmerkelijke lacune die hieromtrent bestaat binnen de studie van zijn repertoire is mogelijkwerwijs het resultaat van Santayanas eigen hardnekkige hameren op zijn Spaanse identiteit, een karaktertrek van de schrijver die door sommige critici op weinig overtuigende wijze wordt opgevoerd. Zijn oeuvre (dat volledig in het Engels is gesteld, een poging van Santayana in het Spaans te schrijven faalde jammerlijk) en zijn Amerikaanse scholing (hij kwam al op jonge leeftijd naar de Verenigde Staten) rechtvaardigen alleszins dat Santayana wordt behandeld als behorend tot de Amerikaanse literatuur. Hoewel zijn dubbele nationale achtergrond en zijn filosofische opvattingen hem in staat stelden zowel de deugden als ondeugden van beide culturen objectief te beoordelen, kan men zich niet van de indruk ontdoen dat de voorkeur van Santayana *de facto* uitgaat naar het Latijnse erfgoed. Deze neiging wordt geïllustreerd door zijn veelvuldige uitingen van heimwee naar zijn Spaanse kindertijd. Cambridge, met Harvard, en Avila, de steden waartussen Santayana jarenlang pendelde, symboliseren geografisch deze dualiteitsproblematiek, hoewel het onvermijdelijke gevoel van vervreemding in beide culturen – een gangbaar verschijnsel bij immigranten – uiteindelijk de bovenhand haalt. Daarenboven plaatst de schrijver, vanuit zijn filosofische overtuiging, voortdurend introspectieve kantekeningen bij de veralgemeningen en gemeenplaatsen die te pas en te onpas opduiken in zijn beschrijving van de Spaanse cultuur; een nuancering die grotendeels ontbreekt in het werk over Spanje van zijn Amerikaanse tijdgenoten.

Het volgende hoofdstuk blijft binnen de autobiografische traditie, al compliceert Gertrude Stein in haar *Autobiography of Alice B. Toklas* de zaken enigszins. Doorheen de roman drukt het alter ego van de schrijfster de lezer immers op het hart dat ze een diepgravende relatie onderhield met Spaanse prominenten zoals Pablo Picasso en Juan Gris – in welke mate dat echt het geval was blijft echter onduidelijk. Ondanks de onbetrouwbare verteller, en Steins pseudo-autoritaire uitlatingen over Spanje (die weinig of niet worden onderbouwd,) roept *The Autobiography* toch enkele pertinente (maar ook frustrerende) vragen op. Stein is ook belangrijk omdat ze Ernest Hemingway Spanje deed ontdekken toen ze de schrijver aanraadde Pamplona te bezoeken tijdens het feest van San Fermín.

Samen met Gertrude Stein wordt John Dos Passos gewoonlijk verantwoordelijk geacht voor de herintroductie van het Spaanse thema in de Amerikaanse literatuur van de eerste helft van de twintigste eeuw. Zijn in Spanje gesitueerde werk, en vooral *Rosinante to the Road Again* (1922), deed mee de Lost Generation het land ontdekken. De kritische houding die Dos Passos in dit werk aanneemt ten opzichte van Amerika kondigt niet alleen de scherpe observaties in *Manhattan Transfer* en de *U.S.A. Trilogy* aan, maar refereert ook terug aan Washington Irving's visie op Spanje. Door beschouwingen over Spaanse literatuur te

SAMENVATTING

mengen met reisverslagen en gesprekken evoceert Dos Passos een Spanje dat fungeert als klankbord voor de verzuchtingen over het politieke en sociale échec van zijn eigen land, wat hem in de lijn van Howells situeert. In dit werk van de jonge Dos Passos, die zich op dat moment officieel profileerde ter linkerzijde van het politieke spectrum, kan men al de rechtse anarchist vermoeden die enkele jaren later op de voorgrond zou treden tijdens de Spaanse Burgeroorlog.

Virgin Spain van Waldo Frank is een ander voorbeeld van Irvings alomtegenwoordige nalatenschap. Hoewel Franks herziening van de Spaanse wordingsgeschiedenis (het boek gaat veelzeggend van start in Noord-Afrika) door sommige critici werd afgedaan als de quasi-mystieke visie op Spanje van een Joods auteur met een politiek geladen agenda, kan men niet om het feit heen dat *Virgin Spain*, in de geest van Miguel de Unamuno en Ángel Ganivet, een interpretatie van de Spaanse cultuur poneert die pas na 1940 bredere erkenning zou krijgen door het werk van Américo Castro. Ook in de tegenstelling tussen de originele opzet van het boek en de afgewerkte versie ervan schuilt de nodige ironie: naast zijn algemene interesse voor Latijns-Amerika lijkt vooral de uitdrijving van de Spaanse Joden aan de basis te liggen van Franks initiële belangstelling voor Spanje, maar, in tegenstelling tot wat verwacht mag worden van een Joods-Amerikaans schrijver, werd zijn inspiratie ook gevoed door de fascinatie voor de persoon die verantwoordelijk was voor deze uitdrijving. Als Frank koningin Isabela al niet vrij pleit van schuld komt hij toch el dicht in die buurt in zijn uiteenzetting voor de reden van Isabel's beslissing, nl. het bewerkstelligen van de nationale eenheid van Spanje. Ook bij Frank wordt Spanje uiteindelijk ten tonele gevoerd als het humane tegengewicht voor de ontspoorde Verenigde Staten.

Ernest Hemingway is de enige auteur aan wie in deze studie meer dan één hoofdstuk wordt gewijd. Hieruit blijkt zijn uitzonderlijke status in de Amerikaanse letterkunde, maar vooral ook zijn unieke bijdrage aan de Amerikaanse literatuur over Spanje. In hoofdstuk XI en XII worden enkel zijn kortverhalen besproken, daar een uitgebreide analyse van langere werken zoals *The Sun Also Rises*, *For Whom The Bell Tolls* en *Death in the Afternoon* de omvang van de huidige studie zou verdubbelen. De kortverhalen van Hemingway over de Spaanse Burgeroorlog, en dit in tegenstelling tot de romans, zijn door de literaire kritiek vaak op twijfelachtige wijze geïnterpreteerd, of zelfs genegeerd. Van de eerste reeks "Spaanse" verhalen die hier wordt behandeld, in de Finca Vigia editie ondergebracht in *The First Forty-nine* en *In Our Time*, vormen "Papa" en het postume "Landscape with Figures" een representatief voorbeeld van de ideologische desillusie waaraan de Lost Generation leed. Stierengevechten en stierenvechters, maar ook minder heroïsche figuren en beroepen, illustreren de Spaanse houding tegenover leven en dood, een authentiek vitalisme dat Hemingway ervoer als een esthetische en ethische balsem voor de trauma's die hij en zijn generatie hadden opgelopen in de loopgraven van de Eerste Wereldoorlog. In de Spaanse mentaliteit zag Hemingway immers een passend antwoord op de wedijver, de profileerdrang, en het dwangmatige egocentrisme dat hij blijvend zou associëren met de Verenigde Staten. Hetzelfde kan gezegd worden van de tweede collectie verhalen van Hemingway over de Spaanse Burgeroorlog, al

is hier de politieke dimensie veel dominanter aanwezig. Negatieve kritieken bleven dan ook niet uit: de verhalen werden bestempeld als stalinistische propaganda, en dienovereenkomstig geëvalueerd. De balans die hier wordt opgemaakt is van een andere orde: een gedetailleerde analyse legt een alternatief en kritisch perspectief bloot met betrekking tot het republikeinse Spanje dat Hemingway toch zo actief steunde. Enkel in het laatste van de originele verhalen over de Spaanse Burgeroorlog – dat zich toevallig afspeelt in Cuba maar desalniettemin het Spaanse conflict tot knooppunt maakt van een internationale ontvoogdingstrijd – lijkt de politieke dimensie duidelijk de bovenhand te halen op de literatuur.

In de jaren zestig rakelen Lillian Hellman en Josephine Herbst, elk op hun eigen unieke manier (de ene vanuit een hotel, de andere vanuit de loopgraven), herinneringen op aan hun dagen in Spanje tijdens de Burgeroorlog. Een Gender Studies benadering benadrukt het contrast tussen beide schrijfsters, waarbij Hellman uitgaat van een eerder traditioneel vrouw-beeld, terwijl de feministische Herbst ijverde voor radicale hervormingen in een door mannen gedomineerde wereld. De schrijfsters vinden elkaar echter in hun respectievelijke schrijven over Spanje. Zo wordt de herinnering aan de dagen van de Republiek en de Burgeroorlog door beiden hartstochtelijk gekoesterd, al speelt de dreigende schaduw van het rabiate anticomunisme dat Amerika aan de begin van de Koude Oorlog in de ban hield voortdurend mee op de achtergrond. Beider uiteindelijke ontgoocheling in het linkse gedachtegoed doet echter niets af aan het enthousiasme waarmee Hellman en Herbst de solidariteit en rechtvaardigheid bezingen die ze in Spanje hadden ervaren, ook al schemert in hun nostalgische rêverieën bij momenten een zekere berusting door dat het nooit meer mogelijk zal zijn weer aan te knopen met het maatschappelijke ideaal dat zij koesterden voor Spanje, en voor een wereld die nu op de rand van de afgrond staat.

De net geschetste idealisering van de Spaanse Republiek werd mee gevoed door de verwoestende impact die de Grote Depressie van de jaren dertig had gehad op de Amerikaanse Droom, en door de fundamentele ontzuivering die zich van de natie had meester gemaakt toen bleek dat het ongebreidelde (en voor velen onmenselijke) kapitalisme de neerwaartse economische spiraal van die jaren dertig niet had weten te voorkomen. Het vertrouwde beeld van het humane en rechtvaardige Spanje dat de destructieve dans van de moderne wereldorde had weten te ontspringen werd nog versterkt door de liberale, idealistische, en communale houding die het Republikeins bewind in Spanje aannam na de Spaanse verkiezingen van 1931. Eens te meer verleidden de Spaanse geschiedenis (weliswaar opportunistisch aangepast), en de weigering van het land om mee te draaien in de moderne Westerse en Europese context, veel Amerikanen ertoe te denken dat Spanje een waardig alternatief kon bieden voor hun eigen door sociaal onrecht gekwelde samenleving. Hoe naïef ook, toch inspireerde dit ideaal talloze Amerikanen, ongeacht huidskleur of sexe, om in Spanje aan de zijde van de dichters de “goede strijd” aan te gaan en zo een nieuwe en duurzame modelmaatschappij te stichten.

SAMENVATTING

Het was in deze geromantiseerde sfeer van broederschap en gedeeld idealisme, die het mogelijk maakte dat blanke troepen geleid konden worden door zwarte officieren, dat Langston Hughes de Spaanse republiek zag als de plek waar het racisme eindelijk zou worden opgeheven. Ook hier staat het utopisch denken in de weg van de waarheid: in de Spaanse Burgeroorlog waren vormen van latent racisme een dagelijkse realiteit, al werd zulks niet opgemerkt door Hughes, gewend als hij was aan het openlijke schaamteloze racisme van de Verenigde Staten. Hughes kende een werkelijke romance met Spanje, en in zijn memoires, zoals in die van Hellman en Herbst, krijgt het Republikeinse Spanje, waar de schrijver werkzaam was als correspondent, een quasi-mythische status toebedeeld als een land waar niets hoop en droom in de weg stond. Hoewel de Jamaicaan Claude McKay, die in dit hoofdstuk (XIV) eveneens ter sprake komt, zelf niet meedeelde aan de Burgeroorlog, deelde hij toch grotendeels Hughes' visie ten opzichte van de verschillen tussen de Angelsaksische en de Latijnse cultuur met betrekking tot het rassenvraagstuk. Hoewel hij zich duidelijk thuis voelde in Harlem, zoals wel blijkt uit zijn befaamde *Home To Harlem*, gaf McKay toch de voorkeur aan een meer "Latijns" leefklimaat. In zijn werk wordt dan ook een geromantiseerd beeld van het historische Spanje opgehangen, waar van de heldhaftige conquistadores en de onverschrokken piraten en vrijbuiters uit de lectuur van zijn jeugd enkel de herinnering aan hun heldendaden overblijft, en niet die van hun wreedheid. Zijn reizen door Spanje deden McKays bewondering nog toenemen voor een volk dat, anders dan in de Angelsaksische wereld, het individu nog steeds hoger schatte dan etnische en sociale afkomst.

In "The Gonzaga Manuscripts" vat Saul Bellow, die behandeld wordt in hoofdstuk XV, het verstikkende Spanje van Franco samen in een dertigtal pagina's, en haalt hij het gangbare contrast tussen de verschillende waardesystemen van Amerikanen en Europeanen onderuit. Bellow maakt gebruik van een complex symbolisme dat gebruik maakt van Spaanse namen en termen om het stereotiepe beeld van het materialistische Amerika versus het idealistische Spanje te ondermijnen. Bellow beschouwt het land van zowel Don Quijote als Generaal Franco echter niet langer louter als geografische natie: het staat nu voor de moderne wereld, waar de dichtkunst is vervangen door wetenschap en materialistisch winstbejag.

De tegenstelling Angelsaksisch versus Latijns en katholiek versus protestants vormen ook een dominant thema in *The Recognitions* van William Gaddis. Gaddis was ervan overtuigd dat Europa geen oplossing inhield voor de Amerikaanse literatuur van na de Tweede Wereldoorlog. Merkwaardig genoeg kan men in *The Recognitions* toch een sluimerende voorkeur bespeuren voor de Spaanse cultuur, al wordt deze interpretatie bemoeilijkt door Gaddis' gekende voorliefde voor het ironische discours.

Richard Wright is onverdeeld negatief over Spanje in *Pagan Spain*, en daarmee is hij een uitzondering binnen deze studie over de Amerikaanse literatuur over Spanje. Dat deze ex-communistische en toch steeds liberaal ingestelde Afro-Amerikaan de balans negatief doet overhellen met betrekking tot Spanje en de

Spanjaarden kon wellicht verwacht worden van een boek dat het proces maakt van het dictatoriale bewind van Franco. Ironisch genoeg maakt Wright in *Pagan Spain* echter gebruik van een logica die niet lijkt te stroken met zijn achtergrond: de vooroordelen waarvan hij blijk geeft tegenover Spanjaarden, zigeuners en katholieken, brengen hem gevaarlijk dicht in de buurt van de reactionaire retoriek van het blanke Amerika waar hij als liberaal zo heftig tegen geageerd had.

Met *Who Lost An American?* van Nelson Algren (hoofdstuk XVIII) keren we terug naar vertrouwd literair vaarwater. De geestdrift waarmee Algren het opneemt voor de Spaanse bevolking, ongeacht zijn afkeer voor het stierenvechten, staat haaks op het kritische extremisme van Wright. Algren, wiens eerste werk dateert uit 1935, zoekt duidelijk aansluiting bij het optimisme met betrekking tot Spanje van de vroege jaren dertig.

De Afro-Amerikaanse auteur Chester Himes vormt in een ander opzicht een uitzondering in deze studie. Waar de meeste andere Amerikaanse auteurs, hoezeer ze Spanje ook prezen en bewonderden, Spanje enkel bezochten, of er hoogstens korte tijd verbleven, is Himes de enige die van Spanje zijn permanente verblijfplaats maakte, en er ook stierf. Hij deelde de idealistische kijk van de meeste andere Afro-Amerikaanse schrijvers op de verondersteld “verlichte” attitudes van de Spanjaarden ten opzichte van etnische minderheden helemaal niet. In de plaats daarvan bekritiseert Himes, die overigens bijna een beroepsklager kan genoemd worden, net het racisme in Spanje, hoewel hij dat enigszins afzwakt door uit te leggen dat er toen hij daar woonde nog slechts weinig zwarten in Spanje waren, en de Spaanse vooroordelen dan ook te verklaren zijn uit onwetendheid en niet uit haat, uit een mengeling van nieuwsgierigheid en angst voor een onbekend gegeven. Zo neemt Himes uiteindelijk een middenpositie in tussen Hughes en McKay aan de ene kant, en Wright aan de andere.

Barbara Probst Solomon is de laatste auteur die in deze studie aan bod komt (hoofdstuk XX). Deze schrijfster, die nog steeds regelmatig schrijft voor Spaanse dagbladen, raakte betrokken bij de Spaanse zaak toen ze op jonge leeftijd twee gevangenen hielp ontsnappen uit de werkkampen van Franco. Haar stormachtige verleden in Spanje, dat werd gekleurd door liefdesaffaires en intensieve contacten met zowel de intellectuele elite als het linkse verzet tegen het regime, verlenen haar werk een zeldzaam politiek en historisch cachet. Dit komt vooral tot uiting in *Short Flights*, dat een correctie biedt op het jeugdige en naïeve *Arriving Where We Started*. Probst Solomon is zo op de hoogte van de Spaanse intellectuele achtergrond, en zo emotioneel betrokken bij wat in Spanje gebeurt, dat het soms moeilijk is zich te herinneren dat het hier om een Amerikaanse, en niet een Spaanse, schrijfster gaat.

In de conclusie van deze studie wordt opnieuw benadrukt dat de aantrekkingskracht van Spanje voor de Amerikaanse literatuur moet worden gezocht in de tegengestelde historische ontwikkelingen van Spanje en de Verenigde Staten. De groeipijnen die de Verenigde Staten kenden als een jonge natie, en de

SAMENVATTING

razendsnelle ontwikkeling die het land doormaakte op weg naar het wereldleiderschap, met alle industriële, economische en sociale gevolgen van dien, soms ten koste van de oorspronkelijke idealen van de Founding Fathers, leidden vele Amerikaanse schrijvers ertoe Spanje te idealiseren als een land de moderniteit schijnbaar bewust en met succes had weten te weerstaan. In het kielzog van de literaire idealisering van Spanje werd ook de Spaanse geschiedenis onderworpen aan een geromantiseerde interpretatie. In het werk van Americo Castro zou deze onjuiste en onvolledige geschiedschrijving genuanceerd worden: een revisie die, opmerkelijk genoeg, *ex-ante-factum* al werd aangevoeld door Amerikaanse schrijvers als Washington Irving en Waldo Frank. Het is ook bijzonder dat Spanje zulk een divers etnisch publiek wist aan te spreken: zowel Joodse, Afro-Amerikaanse, als WASP schrijvers vonden inspiratie in Spanje en haar cultuur. De recente democratisering van Spanje en haar toetreding tot de Europese Unie zullen ongetwijfeld drastische gevolgen hebben voor het eeuwenoude literaire denken over Spanje, en dus ook voor het Amerikaanse literaire denken over dat land. Wat dat precies zal inhouden valt uiteraard buiten het bestek van deze studie.